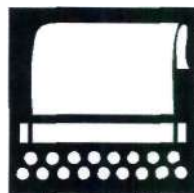

Журналістыка

Н.В. НАРЫНКЕВІЧ

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ІДЭЯ Ў ПУБЛІЦЫСТЫЦЫ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

Выделяются основные темы в журналистском наследии В. Короткевича, исследуются очерки и эссе, связанные с историей и культурой Беларуси.

The main themes in the journalistic heritage of the writer are marked out; essays connected with the history and culture of Belarus are investigated.

З набыццём на пачатку 1990-х гг. Рэспублікай Беларусь палітычнай самастойнасці і статусу суверэннай дзяржавы перад нашым грамадствам непазбежна паўсталі не толькі праблемы эканамічнага, палітычнага, культурнага накірункаў развіцця маладой еўрапейскай краіны, але і пытанне стварэння дзяржаўнай ідэалогіі і пошуку нацыянальнай ідэі, фарміраванне якіх у наш час з'яўляецца найважнейшай задачай дзяржаўнай палітыкі. Распрацоўцы і аналізу гэтых складаных палітыка-філасофскіх катэгорый прысвечаны працы беларускіх навукоўцаў В.А. Мельніка, А.Г. Слукі, Я.С. Яскевіч і інш. Між тым прыклад глыбокага і ўдумлівага асэнсавання паняцця нацыянальнай ідэі ў дачыненні да нашай Айчыны можна знайсці і ў мастацкіх, публіцыстычных творах Янкі Купалы, Максіма Гарэцкага, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча і інш.

Караткевіча, несумненна, можна лічыць адным з абуджальнікаў нацыянальнай свядомасці беларусаў, пісьменнікам, які сваёй творчасцю набліжаў адраджэнскія працэсы перыяду перабудовы. Ён пісаў пра Беларусь і дзеля Беларусі. Ён прымусіў беларусаў зразумець, што яны - сапраўдныя грамадзяне Зямлі, знішчыўшы стэрэатып «...бо я мужык, дурны мужык». Караткевіч у асэнсаванні гісторыі адштурхоўваўся не ад спрадвечна-сялянскай беларускай традыцыі, а ад кніжна-інтэлігентнай. Ён не абмяжоўваў Беларусь Палессем, Панямоннем, Прыдзвіннем, а далікатна, неназойліва ўводзіў яе і яе культуру ў сусветны, агульны кантэкст, працягваючы справу Купалы і Багдановіча. Таму і героі, ідэалы Караткевіча ствараліся ім і адпаведна бачыліся чытачу не праз сялянска-класавае, а праз інтэлігентнае, інтэлектуальнае ўспрыманне аўтарам свету. Як слушна заўважае даследчык Г. Кісялёў, пісьменнік садзейнічаў інтэлектуалізацыі беларускай літаратуры.

Менавіта мастацкія, драматургічныя, публіцыстычныя творы Караткевіча выконвалі ў беларускім грамадстве 1960-х - 1980-х гг. тую ролю, якую на пачатку дваццаць першага стагоддзя навукоўцы-філосафы сталі адводзіць нацыянальнай ідэі (увасабленню гістарычнага імкнення нашага народа да свабоды, самастойнасці, захавання і развіцця беларускай мовы, культуры, дзяржавы): «Моцная хваля нацыянальнага адраджэння раскрывав сакрэты аб <...> гістарычных падзеяў і асобах, "белых" плямах нацыянальнага самасцвярджэння і самаідэнтыфікацыі, сцвярджае веліч нашага мінулага

і абасноўвае веру ў будучыню беларускага народа як унікальнага суб'екта гісторыі і арганічнага кампанента еўрапейскай і сусветнай цывілізацыі. Нацыянальная ідэя з'яўляецца крыніцай духоўнага ўзбагачэння, фарміравання гуманістычнага светапогляду, высокіх грамадзянскіх якасцей, адраджэння гістарычнай памяці і нацыянальнай самасвядомасці, пачуцця грамадзянскага гонару і патрыятызму, нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі» (Яскевіч 2004, 49).

Пералічаныя рысы характарызуюць і публіцыстыку Караткевіча. Тэматычна большасць яго твораў звязана з пытаннямі нацыянальнай беларускай культуры, захавання гістарычнай спадчыны, і пісьменнік таксама асэнсоўвае ў сваіх нарысах і эсэ такія складнікі падмурка нацыянальнай ідэі, як нацыя, мова, дзяржава, вылучаныя пазней у працы А.Г. Слукі (Слука 2001,5), аналізуючы іх у сувязі з мінулымі традыцыямі і дасягненнямі будучыні. А.І. Мальдзіс у артыкуле «Быў. Ёсць. І будзе!» акцэнтуюе ўвагу на пяці ўмоўных «запаветах» Караткевіча, якія праходзяць праз усе яго вобразы і творы, вызначаюць ідэал беларуса як асобы і ягонай краіны як незалежнай, моцнай дзяржавы, здольнай заняць пачэснае месца сярод іншых: Зямля, Чалавек, Вера, Мова і Спадчына. Адзначаныя паняцці відавочна пераклікаюцца з фармулёўкамі А.Г. Слукі.

Як і большасць твораў Караткевіча, яго эсэ і нарысы былі скіраваныя на ўзнаўленне ненапісанай гісторыі Беларусі. Адначасова публіцыст звяртаўся не толькі да мінулага, але і да тых фактаў і з'яў, якія могуць калі не сёння, дык заўтра стаць унікальнымі. Таму ён спышаўся расказаць пра дзіўныя па сваёй прыгажосці народнае адзенне, абрад, звычай, мясцовае паданне. У іх пісьменнік бачыў і чуў подых стагоддзяў, рух часу, таямніцы чалавечай душы, загадку нацыянальнага характару. Увага да праблем сучаснасці яскрава прасочваецца ў яго артыкулах «Абдуванчык на кромцы вады», «Родная мова», «Наш агульны клопат», у падарожным нарысе «Званы ў прадоннях азёр» і іншых творах.

Аўтар асэнсоўвае большасць падзей праз уласную канцэпцыю светаўспрымання, якая скіравана перш за ўсё на захаванне сувязі паміж мінулым і будучыняй праз сучаснасць. Галоўная ідэя творчасці пісьменніка акрэсліваецца як адзінства з усім жывым на зямлі, «усё ва мне, і я ва ўсім», а справай свайго жыцця Караткевіч лічыў «асэнсаванне нас, сённяшніх, асэнсаванне таго, хто мы ёсць сёння і куды мы ідзём, - праз асэнсаванне нашага мінулага» (Караткевіч 1991, 115).

Праз павязь часоў аўтар імкнецца спасцігнуць рух гісторыі, знайсці ў гістарычным шляху народа магчымасці для больш глыбокага асэнсавання сучаснасці. І, наадварот, праз часовае, хуткаплыннае публіцыст імкнецца зразумець вечнае, нязменнае, тое, што вызначае сутнасць і сэнс жыцця: праблемы дабра і зла, смерці і бяссмерця, шчасця і прызначэння чалавека на зямлі. Сцвярджаючы ў эсэ «Твой зорны шлях» узаемапрацікненне і сувязь розных часавых планаў, Караткевіч сцвярджае неабходнасць і наяўнасць філасофскіх твораў, актуальных у любую эпоху. У эсэ і нарысах, як і ў апавяданнях, ён развівае ідэю аб тым, што чалавек не можа жыць толькі ў рамках вызначанага яму прыродай часу, абмежаванага датамі яго нараджэння і смерці. Чалавек жыве і тым, што засталася яму ад продкаў, і тым, чым прасякнута яго свядомасць, і тым, што прыйдзе пасля яго і здзейсніць яго мары.

Разам з тым ідэі, якія Караткевіч прапагандуе ў нарысах, эсэ, артыкулах на гістарычныя тэмы, у пэўным сэнсе апераджальныя для 1970-1980-х гг. у беларускай публіцыстыцы, таму што творы, звязаныя з гісторыяй, культурай, духоўнай спадчынай беларусаў, якія спрыялі развіццю роднай мовы і абуджэнню нацыянальнай самасвядомасці, асэнсаванню галоўных паняццяў нацыянальнай беларускай ідэі, знаходзяць шырокі рэзананс у грамадстве і, зразумела, у перыядычным друку пазней, ужо на хвалі перабудовы. Такім чынам, слушным уяўляецца сцвярджанне А.І. Мальдзіса пра тое, што Караткевіч правакаваў падзеі 1990-х сваімі творамі на гістарычную тэматыку, у тым ліку і публіцыстыкай (Мальдзіс 2000, 6). Менавіта словы Караткевіча

пра галоўную мэту сваёй творчасці можна ў пэўным сэнсе лічыць лейтматывам падзей, накіраваных на нацыянальнае самасцвярджэнне Беларусі: «Выхоўваць любоў да нацыянальнай культуры можна адным толькі спосабам: выхаваннем у чалавеку гордасці за свой народ і яго дзеянні ў гісторыі. І - у сучасным - працай, часам непасільнай, па абуджэнні ў ёй глыбокіх ведаў аб сваіх людзях і сваім краі. Калі ўсе будуць працаваць над гэтым на грані сваіх магчымасцей - грамадства здолее ўсё» (Караткевіч 1991, 427).

Першы публіцыстычны твор аўтара з'явіўся тады ж, калі Караткевіч пачаў паэтычную творчасць, у 1955 г. (падарожны нарыс «Вязынка»). Але актыўна займацца публіцыстыкай Караткевіч пачынае ўжо на пачатку 1960-х. Нарыс «Казкі Янтарнай краіны», надрукаваны ў «Полымі» ў 1963 г., - адзін з яго лепшых падарожных твораў, які ўвайшоў у двухтомную анталогію «Беларускі савецкі нарыс» (1977).

Нягледзячы на тое, што большасць даследчыкаў пагаджаецца з вызначэннем «Казак...» як падарожнага нарыса, у гэтым творы відавочна прасочваецца эсэістычны пачатак, часам можна сустрэць рысы іншых, уласна праявітых жанраў. Так, сама назва, як і казачны зачын на пачатку, і легенды-паданні, што нясуць у сабе вялікую алегарычную нагрукку, сапраўды нагадваюць чытачу казку. Філасофскія абагульненні і аўтарскія разважанні набліжаюць гэты твор да эсэ, а эмацыянальна-экспрэсіўная афарбоўка дае магчымасць заўважыць, што «Казкі...» увабралі ў сябе і элементы мемуарных, дзённікавых твораў. Такім чынам, можна сцвярджаць, што гэты твор з'яўляецца ў пэўнай ступені сінтэтычным, спалучае ў сабе прыкметы розных жанраў і стыляў, што спрыяе чытацкаму ўспрыманню.

Уласцівыя пісьменніку гумар і лірызм асабліва ярка выражаны ў казках-устаўках, якія можна лічыць асобнымі паўнаважнымі творамі ў публіцыстыцы аўтара. У іх ён увасабляе ўласнае бачанне філасофскіх ідэй жыцця і смерці, кахання, чалавечай годнасці і абавязку перад іншымі. Караткевіч не вельмі часта звяртаецца да тэмы Вялікай Айчыннай вайны, аддаючы перавагу больш даўнім падзеям у айчыннай гісторыі, аднак хапіла б, здаецца, і адной «Казкі пра чалавека, які ішоў у пекла», дзе поўна, аргументавана і разам з тым эмацыянальна раскрываецца аўтарская пазіцыя публіцыста. Караткевіч малое вобраз вайны нават з большай, чым звычайна, страснасцю і запалам, у алегарычнай форме сцвярджаючы непазбежную перамогу гуманізму, веры ў лепшае, надзеі на будучыню.

Ваенная тэма - адна з вядучых у беларускай публіцыстыцы пачатку 1960-х гг., і, закранаючы яе, Караткевіч, безумоўна, адлюстроўвае ідэі, якія хваляюць ягонае пакаленне. Разам з тым ён і аперэдае свой час, разважаючы над пытаннямі захавання культурнай спадчыны, што засталася ад продкаў. Параўноўваючы ў гэтым плане намаганні латышоў з аб'яка-васцю беларусаў, ён саркастычна іранізуе над апошнімі: «Потым я яшчэ гадзіну лаяў руплівых да старажытнасці латышоў, якія дбайна рэстаўравалі турайдскую вежу і зараз аднаўляюць палац ля яе. Што б ім было павучыцца ў нас і даць гэтым паршывым помнікам спакойна разбурацца, як Мірскаму замку і Віцебскаму Благавешчанню, што за апошнія дзесяць гадоў разбурылася больш чым за ўсе астатнія восем вякоў свайго існавання?» (Беларускі савецкі нарыс 1977, 491).

Разам з тым аўтар разумев, што беларусы - не горшы, не бесталанны, беспамятны народ, які не мае ні цягі да прыгажосці, ні сваіх каранёў і спадчыны. Патрэбна толькі, на яго думку, абудзіць, адрадыць гэтую прагу да нацыянальнай гісторыі і культуры. І адказнасць за гэта - перш за ўсё на інтэлігенцыі.

Прапагандай айчыннай гісторыі, культуры, роднай мовы, сапраўднай энцыклапедыяй звестак пра побыт, традыцыі і жыццё беларусаў можа служыць і навукова-папулярны нарыс «Зямля пад белымі крыламі», напісаны Караткевічам у 1977 г. Першапачаткова ён прызначаны для падлеткавай чытацкай аўдыторыі суседняй Украіны, але хутка быў выдадзены і на радзіме.

Навукова-папулярны твор, ён, па-першае, стылёва адрозніваецца ад іншых, уласна лірычных нарысаў і эсэ Караткевіча, па-другое, тут аўтар выкарыстоўвае шмат тэрмінаў і лічбаў са слоўнікаў, энцыклапедычных даведнікаў і г. д. Кіруючыся сацыяльным заказам, адступае публіцыст і ад свайго заўсёднага прынцыпу пісаць пра гісторыю, больш звяртаючы ўвагу чытача на сучасныя дасягненні беларускай рэспублікі.

Структурна нарыс падзелены на пяць тэматычных раздзелаў. Першы з іх, «Зямля мая», падае агульныя звесткі пра геаграфію, этнаграфію, гісторыю і псіхалогію беларусаў. Другі, названы «Камяніцы, і гмахі, і вежы», - гэта апавед пра ўзнікненне, развіццё і сённяшняе жыццё нашых гарадоў і мястэчак, невялікіх, але праслаўленых у мінулых стагоддзях, такіх як Полацк, Навагрудак, Нясвіж, і абласных цэнтраў і сталіцы. У раздзеле «Праз дым стагоддзяў» Караткевіч прасочвае падзеі, што адбываліся на тэрыторыі сучаснай Беларусі, ад першых пасяленняў тут чалавека да рэвалюцыйнага ўздыму пачатку 1905 г. Паслярэвалюцыйны перыяд, аб'яднанне Заходняй Беларусі з усходняй савецкай часткай, удзел беларусаў у Вялікай Айчыннай вайне разглядаецца ў чацвёртым раздзеле «Беларусь на куце ў хаце сваёй села». Апошні раздзел «Будоўлі, будоўлі, будоўлі» прысвечаны беларускаму грамадству, прамысловасці і культуры 1960-1970-х гг.

Галоўныя тэмы нарыса сугучныя публіцыстыцы Караткевіча ў цэлым: гэта захаванне культурнай спадчыны і экалагічнай раўнавагі ў грамадстве. Як адну з галоўных праблем сучаснасці аўтар вылучае знікненне унікальнай беларускай культуры. Апісваючы знешні выгляд беларускіх вёсак і ўнутранае убранства хат, ежу і пітво нашых продкаў, старадаўнія вясельныя і пахавальныя абрады, флору і фауну Беларусі, Караткевіч разважае аб тым, што змены ў любым грамадстве непазбежныя, аднак прагрэс павінен ажыццяўляцца на аснове традыцый, з іх улікам і асэнсаваннем неабходнасці захоўваць нацыянальную спадчыну. Публіцыст звяртаецца да легендаў і паданняў народа і разам з тым не забываецца на выкарыстанне лічбаў і прозвішчаў, «сутыкае» на старонках нарыса ўчарашнюю вайну і войны, якія папярэднічалі ёй даўным-даўно, напрыклад, паўстанне Каліноўскага ці хваля сялянскіх выступленняў XVII ст.

Падарожны нарыс «Званы ў прадоннях азёр» (1969) - адзін з самых адметных у публіцыстычнай творчасці Караткевіча прыкладаў сінтэтычнага спалучэння тэмы мінулага і праблем сучаснасці. Як слушна заўважае В. Шынкярэнка, «у "Званах..." узаемадзеінічаюць, нараджаючы адметную паэтычную форму, дакументальны, навуковы, філасофскі, публіцыстычны, фальклорна-міфалагічны, чыста літаратурны падыходы ў асэнсаванні канкрэтнага матэрыялу. ...Змацоўвае ж твор, нітуе ў адно розныя планы адлюстравання асоба самога аўтара, сузіральніка і дзеючага персанажа адначасова» (Шынкярэнка 1995, 58).

Умяшанне чалавека ў прыроду, на думку Караткевіча, непазбежна прыводзіць да парушэння агульнаэкалагічнага балансу, і некаторыя радкі сёння, пасля чарнобыльскай трагедыі, успрымаюцца як прарочае папярэджанне публіцыста суайчыннікам. Так, паданне пра караля буслоў з крыламі размахам на паўнеба, які стаіць у палескіх балотах, у зарасцях тысячагадовых беларускіх дубоў, гучыць як адно са шматлікіх прадчуванняў Караткевіча наконт атамнай катастрофы, магчымай для Беларусі: «Птушкі баяцца парушаць ягоны пакой. Калі ж набярэцца бясчынстваў, бракань-ерства, выгальнення над жывым - уздыме галаву, пракінецца і махам крылаў уздыме ўраган і змяце тых, што рабілі такое з яго братамі і гвалцілі натуру ды крыўдзілі меншых братаў» (Караткевіч 1991, 65).

У раздзеле нарыса, прысвечаным вандраванню ў Пінск, аўтар разважае над магчымасцю захавання культурна-гістарычных помнікаў, якія разбураюцца па загаду дзяржаўных чыноўнікаў, неабходнасцю фалькларыстычных экспедыцый, якія б занатоўвалі знікаючыя ў нябыт народныя песні,

неабходнасцю адраджэння даўніх рамёстваў (напрыклад, ганчарнага), якія знаходзяцца ў заняпадзе. Нарыс Караткевіча «Званы ў прадоннях азёр», як і іншыя творы яго публіцыстыкі, сацыяльна абвостраны, балючы, крытычны. Разам з тым часта перад чытачом паўстае і сам аўтар са звычайнай для яго самаіроніяй, здольнасцю да захаплення маленькімі цудамі звычайнага жыцця, прыгажосцю чалавека і прыроднага асяроддзя.

У эсэ «Подзвіг Францыска Скарыны» Караткевіч выкарыстоўвае незвычайную форму аўтарскіх разважанняў, выступаючы на пачатку твора ад імя чалавека сярэднявечча - сучасніка беларускага першадрукара. Ён вылучае некалькі тэм, якімі мог цікавіцца прагны да ведаў асветнік (космас, чалавек, навука), і спрабуе перанесціся на стагоддзі назад, адчуць, якія ўяўленні панавалі ў тагачасным грамадстве, якімі забаронамі, у тым ліку царкоўнымі, былі абмежаваныя веды перадавых людзей таго часу. Прагу Скарыны і яго духоўных паплечнікаў да святла, нязгаснае імкненне да ведаў Караткевіч лічыць фундаментам, з дапамогай якога тыя не толькі неслі асвету да простага народа, але і засталіся ў яго памяці як лепшыя сыны, людзі Адраджэння і ў некаторым сэнсе нашыя браты, бо ідэя адзінства кожнага адукаванага чалавека з усім жывым на зямлі пранізвае амаль усе яго публіцыстычныя творы, асабліва прысвечаныя яркім постацям у айчынай гісторыі. Менавіта таму для яго амаль аднолькава роўныя і дарагія Францыск Скарына і Тарас Шаўчэнка, Леся Українка і Максім Багдановіч, Янка Купала і Мікалаюс Чурлёніс, Пушкін, Байран, Каліноўскі, Агінскі. Іх справы, творы, урэшце, грамадзянскія і асабістыя подзвігі, на думку публіцыста, узбагачаюць не толькі нацыянальную культуру, але і сусветную гісторыю. І героямі сваіх твораў ён, канешне, выбірае з багатай гісторыі Асобы, духоўна блізкія яму самому, бескампрамісныя, палымныя, гатовыя змагацца за шчасце свайго народа да канца.

Караткевічу ўласцівы, калі можна так выказацца, нават пэўны касмапалітызм разам з несумненным і неабвержным яго нацыяналізмам у лепшым сэнсе гэтага слова. Абараняючы ад маральнага знішчэння культуру і гісторыю беларусаў, ён без зайздрасці і годна ацэньвае і вартыя набыткі іншых краін. Такім чынам, імкнецца да гуманізму ў вышэйшым яго праяўленні, калі ўсё каштоўнае, што было нажыта цывілізацыяй, належыць чалавеку сучаснага, становіцца яго паўнавартаснай спадчынай. Менавіта гэтую, спецыфічную характарыстыку беларускай нацыянальнай ідэі - наяўнасць стваральнасці, дэмакратызму і міралюбства - адзначае ў сваёй манаграфіі прафесар А.Г. Слука (гл. Слука 2001). Захоўваць і прымнажаць славу і веліч Беларусі, на думку Караткевіча, і значыць рабіць годны ўклад у развіццё агульначалавечай цывілізацыі. І галоўная мэта самога публіцыста - данесці духоўныя скарбы да нашчадкаў, стаць звяном сувязі паміж мінулым і будучыняй, не дазволіць сучаснікам загубіць і згубіць тое, што іх папярэднікі з любоўю і надзеяй неслі і захоўвалі на працягу стагоддзяў.

Блізкай асобай ва ўкраінскай гісторыі, культуры, літаратуры Караткевічу паўстае і Леся Українка. Асабісты і грамадзянскі подзвіг паэткі, які праявіўся ў яе творах, аўтар параўноўвае з жыццём і творчасцю «адзінокай і самотнай беларускай зоркі» Максіма Багдановіча (эсэ «Летапісец»), якога называв адным з першых летапісаў беларускай гісторыі. Дарэчы, у гэтым творы публіцыст дастаткова поўна акрэслівае ўласныя прынцыпы, якія шмат у чым прадвызначылі выбар тых ці іншых постацей для яго напаяўбіяграфічных эсэ. Сярод іх - няздольнасць да кампрамісаў у пытаннях сумлення і годнасці, барацьба за гуманізм і імкненне абудзіць нацыянальны гонар ва ўласным народзе. Тут жа Караткевіч звяртаецца і да вядучай у яго творчасці ідэі непазбежнай сувязі мінулага і будучыні.

І нават аналізуючы ў нешматлікіх артыкулах сучасныя праблемы, публіцыст выбірае, адлюстроўвае іх з пункту погляду іх сувязі з мінулым («Наш агульны клопат» - стварэнне музея народнай архітэктуры і быту,

«Абдуванчык на кромцы вады» - экалагічная тэматыка). Галоўнай ідэяй у апошнім творы выступае заклік да раўнавагі з прыродай, павагі да яе, неабходнасці захавання тых багаццяў і рэсурсаў, якія засталіся нам ад папярэдніх пакаленняў. Ад пытанняў «паратунку прыроды» Караткевіч арганічна пераходзіць да паратунку культуры і гісторыі, звязваючы іх у адно: «Таму што ўся гісторыя кожнага народа ёсць гісторыя паступовага зведання ім сваёй Радзімы, асваенне і ўпрыгожванне яе, асэнсаванне самога сябе як чалавека на гэтай зямлі» (Караткевіч 1991, 279).

Пра неабыхавасць Караткевіча да праблем сучаснасці сведчыць і яго артыкул «Родная мова». Гісторыя яго з'яўлення ў перыёдыцы сцвярджае, што, нягледзячы на засяроджанасць Караткевіча ў мінулым, яго творчасць заўсёды была скіраваная ў будучыню, у першую чаргу да моладзі. Артыкул напісаны па заказе рэдакцыі «Настаўніцкай газеты» яшчэ ў 1969 г., але не быў апублікаваны. Твор з'явіўся ў друку ў чэрвені 1989 г., калі ў Беларусі актыўна адбываліся адраджэнскія працэсы.

Наватарства Караткевіча праяўляецца перш за ўсё ў гістарычнай тэматыцы, уведзенай менавіта ім у беларускую публіцыстыку, што не магло не спрыяць абуджэнню самасвядомасці беларусаў, пачуцця іх гонару за радзіму, яе традыцыі, спадчыну. Безумоўна, такая тэндэнцыя больш яркая прысутнічала ў яго мастацкай творчасці, бо раманамі, апавесцямі Караткевіча ў 1960-1980-я гг. зачытваліся нават людзі, да пэўнага моманту абыхавыя да айчынай мовы і культуры, гісторыі. Аднак і публіцыстыка Караткевіча спрыяла, умацняла распачатае аўтарам у прозе, драматургі, паэзіі. Нават там, дзе, здавалася б, нішто не напамінала гісторыю, творчая інтуіцыя Караткевіча ўлоўлівала гістарычныя вобразы і супастаўленні. Свядомая любоў да роднай зямлі, яе народа, далёкай і блізкай гісторыі - гэта былі тыя жыццёвыя карані, тая сіла Антэева, якая падтрымлівала творцу духоўна і псіхалагічна, маральна і сацыяльна.

Асноўнай мэтай існавання нацыянальнай ідэі А.Г. Слука вылучае высокія матэрыяльныя, духоўныя і культурныя здабыткі кожнага чалавека і ўсяго народа (гл. Слука 2001). Бясспрэчна, на ажыццяўленне гэтай задачы была скіраваная публіцыстычная і ўвогуле творчая дзейнасць Караткевіча.

У некаторых навуковых працах, прысвечаных праблеме пошуку нацыянальнай ідэі, гэтае паняцце разглядаецца як канцэнтраванае (у адным - двух сказах) падагульненне рысаў беларускага менталітэту, гісторыі Айчыны, мэтаў і задач сучаснага грамадства (гл. Мельнік 2003). Аднак, на нашу думку, гэта некалькі спрошчаны падыход, таму што асноўныя пазіцыі нацыянальнай ідэі практычна немагчыма выразіць у некалькіх радках, гэта значна больш складаны філасофска-палітычны тэрмін. Пэўныя тэзісы, сфармуляваныя і выкладзеныя Караткевічам у яго публіцыстыцы, з'яўляюцца яркім прыкладам мастацкага аўтарскага асэнсавання нацыянальнай беларускай ідэі і паспяхова могуць быць выкарыстаны ў навуковых працах, прысвечаных даследаванню гэтага паняцця.

ЛІТАРАТУРА

- Беларускі савецкі нарыс. Мн., 1977.
Караткевіч У.С. Збор твораў: У 8 т. Мн., 1991. Т. 8. Кн. 2.
Мальдзіс А.І. Быў. Ёсць. І будзе! // Беларусь. 2000. № 11-12. С. 5-9.
Мельнік В.А. Государственная идеология Республики Беларусь: концептуальные основы. Мн., 2003.
Слука А.Г. Нацыянальная ідэя: сістэмны аналіз праблемы. Мн., 2001.
Шынкарэнка В. Пад ветразем дабра і прыгажосці: Жанрава-стылявыя асаблівасці прозы Уладзіміра Караткевіча. Мн., 1995.
Яскевіч Я.С. Основы идеологии белорусского государства: Вопросы и ответы. Мн., 2004.

Паступіў у рэдакцыю 11.05.06.

Наталля Вячаславаўна Нарынкевіч - аспірантка кафедры перыядычнага друку. Навуковы кіраўнік - доктар філалагічных навук, прафесар Т.М. Дасаева.